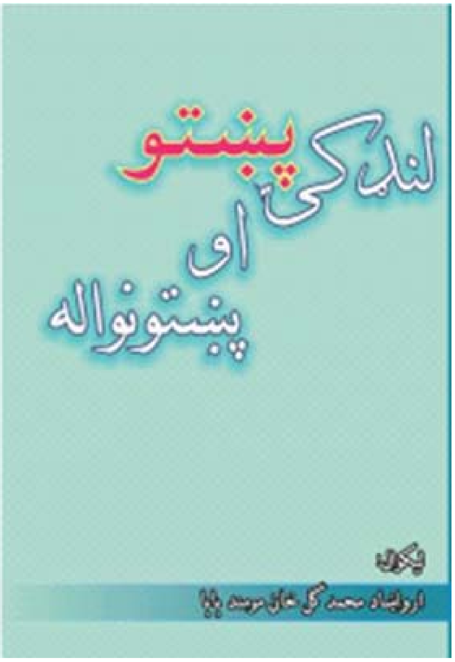

کتاب:: لنډکۍ پښتو او پښتونواله
لیکوال:: محمد ګل "مومند "بابا
چاپ:: څلورم
خپرندوی:: بېنوا فرهنګي ټولنه
کمپوز/ډیزاین:: مختار احمد انتقام
د پښتۍ ډیزاین:: صالح محمد صالح
چاپکال:: 1383 لمریز
د خپرونو لړ:: (14)
کندهار

د مومند بابا ژوند لیک

ارواښاد محمد ګل مومند د محمد خورشید خان غونډ مشر زوی د مومند خان لمسی د عبدالکریم خان کړوسی په خټه دویزی مومند او په دویزو کې حسن خېل و ، په 1303 هـ ش کال د کابل په اندرابیو کوڅه کې زېږېدلی و ، لومړنۍ زده کړې یې په ځاني ډول وکړې په 1327 هـ ش کال کې د حربي ښوونځي دویم ټولګي ته ولوید ، په پنځه کاله کې یې پوځي زده کړه بشپړه کړه وروسته په اردلانو غونډ کې کومندان وټاکل شو ، دا مهال یې هم شاهي ټولګي ته درس ورکاوه ، او هم یې د حربي ښوونځي سرمعلمي پر غاړه وه ، د دغه بریالي چوپړ په پایله کې د سپاه سالار صالح محمد خان یاور وټاکل شو ، بیا د شاهي ګارډ کومندان سو ، څه مهال په ترکیه کې د افغاني سفارت پوځي اتشه و ، ده د هیواد د خپلواکۍ په جګړه کې هم پوره ونډه واخیسته ، او خپله پښتني مېګړانه یې ثرګنده کړه ، په 1303 لمریز کال کې د پکتیا د عسکري کومندان او اعلی حاکم په توګه وټاکل شو .
په 1306 لمریز کال کې د مزار شریف د ملکي پلټني رئیس او بیا د ننګرهار عسکري کومندان وټاکل شو ، د سقاوي انقلاب پر مهال یې لومړی له سردار محمد هاشم خان سره او بیا یې په پکتیا کې له اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید سره کلکه ملا وتړله او په زړه پوري خدمتونه یې وکړل ، د هیواد تر ژغورني وروسته د سردار محمد هاشم خان په کابینه کې کورنی وزیر وټاکل شو دا مهال د اعلیحضرت محمد نادر شاه له خوا لومړي د ننګرهار او بیا د پروان او کاپیسا ولایتونو د تنظیمه رئیس په توګه وټاکل سو ، په دغو ولایتونو کې پوره ارامي او را وروسته وروسته بیا په 1311 لمریز کال کې د قطغن، بدخشان، مزار شریف، میمنې او کندهار ولایتونو د تنظیمه رئیس په توګه وټاکل شو ، په هر ځای او هرکار کې یې خپله دنده په پوره ایمانداري سرته رسوله، او د خپلو ښو خدمتونو له امله یې د لمر اعلی نښان واخیست.
په 1309 لمریز کال کې د دولت وزیر وټاکل شو ، او تر دې وروسته یې نور ټول ژوند په خپل کاله کې د پښتو ژبې په پوهنیزو او ادبي چوپړ کې تېر کړی دی.
په 1343 لمریز کال کې د لویې جرګې د مشر مرستیال ټاکل شو او خپله پښتني دنده یې په ښه توګه تر سره کړه.
تر 1327 لمریزکال پورې د مزار شریف په ایبکو کې اوسېدئ، بیا په همدغه کال کې د غازي شاه محمود خان د صدارت په وخت کې کابل ته راغئ او پاته ژوند یې په خپله خوښه په کابل او ننګرهار کې تېراوه، څو ژمي یې د کونړ په نرنګ او پاته ژمي یې په خپل آر ځای (ګولایي) کې تېر کړل خو په اوړي کې به کابل ته تلئ او په دې ډول یې د خپل کوچیاني ژوند سلسله هم ټینګه ساتله.
مړینه:
دغه ننګیالی، توریالی، خبر لوڅ او جرګه مار پښتون په پای کې د 1343 کال د زمري پر اووه ویشتمه د سې شنبې په ورځ د سهار پر اته بجې د 80 کلونو په عمر د بریکوټ په یوه کرایي کور کې وفات او په خورا درناوي د کابل د شهدای صالحینو په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو.
د ارواښاد محمدګل مومند د جنازې مراسمو ته د کابل لوی ـ لوی خلک، ملکي او عسکري ماموران او نورډېر مینه وال راغلي وو ، کله دی په درنښت خاورو ته وسپارل شو نو لومړی یې مولانا ارشاد لنډ ژوند لیک بیان کړ، د ده لوړ شخصیت او د هیواد لپاره یې دده سپېڅلي چوپړونه وستایل، ورپسې یې ارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین، و عسکري، سیاسي، پوهنیز او ادبي ارزښت ته نغوته وکړه، او ویې ویل: چې محمد ګل مومند ددې مهال خوشال خټک و ، ځکه چې دی هم د هغه په شان د توري او قلم څښتن و ، د سیاسي ډګر پهلوان او یو غښتلی عسکر او جنرال و ، او د عبدالقادر خټک دا شعر یې وو ایه:

چې څراغ د هنر څمکي پوشیده کړ
که یې زه په اوښکو ډوبه کړم سزا ده

د ارواښاد محمدګل مومند بابا رسمي فاتحه د پوهني وزارت له خوا د زمري پر 28 ـ 29 د سید پور په لوی جومات کې واخیستل شوه، دغې فاتحې ته د هغه مهال باچا محمد ظاهر شاه هم راغلی و ، او د هغه ورور محمد کریم خان او وراره محمد پتنګ ته یې خپله خواخوږي څرګنده کړه.
اخلاق او شخصیت یې:
په دې باید هر څوک پوه شي چې ارواښاد محمدګل خان مومند بابا د یو لوړ شخصیت، سپېڅلي کرکټر، او کلک هوډ څښتن و ، پر مذهبي آرونو ټینګ ولاړ، پر پښتو او پښتونو اله ببخي مین و ، د پښتون له تاریخ او عظمت سره یې ډېره مینه لرله، بې پښتو او بې همته پښتانه یې

نه خوښېدل، د ښو خويونو او ښو اخلاقو په جامه ښايسته و، د ده باندې او مرکه د پښتو او پښتونولي يو لوی ښوونځي و، تل به يې پښتنو ځوانانو ته د پښتني خويونو سپارښتنه کوله، بې پښتوګي يې بده ګڼله، د ده په وجود کې عسکريت، سياسي، پوهه او ادب ټول را يو ځای سوي وو، او په دغو ټولو برخو کې يې عملي ونډه اخيستې وه له همدې امله نو په هيواد کې د يو ستر ملي شخصيت په توګه پېژندل شوی دی.

مومند بابا د يوې نه بدلېدونکي ګروهي خاوند و، په سختۍ او نرمۍ په خزان او بهار، لنډه دا چې په هر ډول حالت کې پر خپل هوډ، ننګ، پښتو او پښتونوالۍ لکه غر ټينګ ولاړ وو، ده لکه د تېرو مېړنيو پښتنو غوندې د پيسو پر ځای کيسې ګټلې. او په دولت او پيسو پسې دومره نه ګرځېدی، همدا لامل و چې تل به د کابل په يوه کرايي کور کې اوسېدئ او تر مرګه هم په کابل کې د کوم کورګي خاوند نه شو، تر دې چې سا يي هم په بل کور کې وختله، او همدا خبره د ده لوی وياړ او امتياز ګڼل کېدای شي.

مومند بابا پر نورو ښېګڼو سربېره يو ځواکمن خطيب او ويناوال هم و، په ويناوو کې يې پوره فصاحت، زيات جرئت او ځواکمن منطق شته وو هر مهال او هر ځای به يې له اخلاقي زړورتيا څخه کار اخيست، او هيڅکله يې له رښتيا وينا څخه نه دي اړولی.

دمحمد ګل بابا پوهنيز او ادبي خدمتونه:

مومند بابا پر سياسي او عسکري چوپړونو سربېره په پوهنيزه او ادبي برخه کي هم پاخه بنسټونه ايښي دي او د پښتو ژبي د ژوندانه لپاره يې لوی ـ لوی کارونه کړي دي.
کله چي د کندهار تنظيمه رئيس و ، نو هلته د محمد نادر شاه شهيد په اراده په 1311 لمريز کال کي د پښتو انجمن لومړی ډېره کښېښود ه چي بيا همدغه انجمن کابل ته را وغوښتل شو او د کابل له ادبي انجمن سره يو ځای شو چي وروسته بيا (پښتو ټولنه) ځني جوړه شوه.
مومند بابا په کندهارکي هم رسمي دفترونه هم په پښتو اړولي وه، چي وروسته بيا چا دغه لار ټينګه نه کړای شوه.
په کندهار کي يې ډېر زلميان و روزل، او د پښتو د چوپړ لپاره يې ډګر ته را وايستل، د کندهار طلوع افغان هم د ده په امر په پښتو واوښت، د ده نيت او ارادې ډېر مهال د پښتو د ژوند او پرمختګ سره زياته مرسته کړې وه، او تل يې د پښتو د لوړتيا هيله په رسمي او ځاني ډول ښه پاللې ده.
دده لومړی پوهنيز چوپړ له (پښتو سيند) څخه پيلېږي د دې قاموس د ليکلو لپاره يې له ډېرو د لغتونو په را غونډولو له پخوا څخه بوخت و ، خو د کتاب په بڼه په 1316 لمريز کال کي د کابل په عمومي چاپخونه کي چاپ شو ، دغه قاموس دوه ټوکه دی، او ټول مخونه يې 765 ته رسېږي، په دې قاموس ډېر زيار کښل شوی دی، او په پارسي باندي د پښتو يو ارزښتمن سيند ګڼل کيږي.
)پښتو ليار) دا د پښتو ژبي يو نوی ګرامر دی، چي په پښتو ليکل شوی دی، او په 1317 لمريز کال په لاهورکي د عبد العظيم ساپي په اهتمام چاپ شوی په دې ګرامر کي داسي نوي څېړني راغلي دي چي په پخوانو هغو کي نه وې، په پای کي د مصدرونو يو بشپړ نيوليک لري، چي ټول مخونه يې 400 ته رسيږي .
د مومند بابا بل اثر لنډکی پښتو ده، چي وروسته به پر وړغږېږو ، مومند بابا ځيني نور کتابونه هم لري، لکه (پښتني روزنه) ، د پښتو پښتونواله، (د پښتو لويه نحوه د معاني او بيان) (د پخلي کتاب په 400 مخونو کي) خو موږ نه پوهېږو چي دا کتابونه به تر اوسه لا چاپ شوي وي که نه.
د مومند بابا زياته بوختيا د لغتونو په څېړنه او پلټنه کي وه تل به يې له کليوالو پښتنو څخه د نا اشنا لغاتو پوښتني کولې، تل به قلم او کاغذ ور سره و چي نوی لغت به يې واورېدی نو هغه به يې وليکئ، ګڼه وډه اوناوړه پښتو يې نه خوښېده، چا چي به له پښتو سره بې پروايي کوله هغه يې ښه نه ايسيدی، د لغاتو په جوړولو کي يې پوره ملکه درلوده، او ډېر نوي لغات يې جوړ کړي دي چي اوس بېخي دود شوي دي لکه خج= د فشار اواز، د ژبي ليار و قانون، و توځی، مخرج، ننوتوځی، ايرنی، خاکستردانی او نور خو ځيني يې د سختۍ له امله دود شوي نه دي، لکه اخل= ګيلاس، هڅوب= کلچر.
په پښتو ليکدود کي يې هم ځيني بدلونونه را وستلي دي، لکه (شا) (سړه ی) خو دا ليکدود هم دود نه سو ، يوازي دغه (ې) پښتو ليکدود ته را ننوته، ارواښاد پوهاند رښتين وايي چي زه د ده تر مړيني درې ورځي مخکي د جمعې په ورځ ورغلم، څو تنه نور پښتانه هم وو ، په دغه ورځ سره له دې چي رنځور مالومېده، خو د لغاتو په پوښتنه لګيا و ، قلم ور سره و او نوي لغاتونه يې په کتابچه کي ليکل، په دغه ورځ يې پوښتنه را څخه وکړه چي د (بې وزلي او اسکېرلي) ترمنځ څه توپير دي؟ ما وويل: چي زه نه پوهېږم نو ويې ويل چي دغه لغت د کندهار دی له کندهاريانو څخه يې مانا مالومه کړه او بيا يې ما ته وواېه.
د مومند بابا زياته پاملرنه نثر ته وه، له شعر سره يې ډېره جوړه نه وه، خو يو دوه شعرونه يې ويلي چي په کابل مجله کي خپاره سوي دي.
نثر:
مومند بابا نثر ته ډېر ارزښت ورکاوه او هغه نثر يې ډېر خوښاوه چي د پښتو د سوچه لغتونو او رښي محاوري په ګاڼه به پسوللی و ، په نثر کي د متحد ادبي سبک او د پښتو د خپل ځانګړي ډول ټينګ پلوی و ، د) پښتو ژپي ليار) په سريزه کي يې دغه راز نثر په خپله هم ليکلی دی، چي هم د مانا او هم د عبارت له مخي د پښتو خورا ځواکمن نثر دی. څو جملې يې داسي دي:
"هر څه چي دي، د ملت سعادت، سلامتيا ، عافيت، راحت، عزت، ملي شتوالی، سره ژوندون، په عزت سره مړينه او له نړۍ څخه په ښه نامه تګ دا ټول د ملي يووالي، مليته پوري او ملت او يووالي د ملي ژبي پوري اړه لري، که ملي ژبي خلل ميند ه کړ ، دغه ټول خلل ميند ه کوي او که محوه شو نو ټول محوه کيږي او د دغه ملت نوم او ننبه د نړۍ له مخه څخه ورکيږي."
دا کتاب (لنډکی پښتو:(
د ارواښاد محمد ګل مومند يو له خوندورو کتابو څخه همدا (لنډکی پښتو) ده، چي د لومړي ځل لپاره په1327 لمريز کال کي د پښتو ټولني له خوا چاپ سوې ده، وروسته تر هغه وروسته دوه ځلي بيا چاپ سوه، يو ځل په کوټه کي او يل هم په پېښور کي. دا چي کومه يوه مختنه او

کومه شا ته وه، مور ته نه ده څرګنده، د پېښور له چاپه یوازې خبر لرو چې د ساپي پښتو څېړونو مرکز په وړه کچه چاپ کړې ده، زموږ لاسته تر اوسه نه ده را رسېدلې او بل چاپ یې په کوټه کې سوی، چې له متن او نورو ځانګړنو څخه داسې ښکاري، چې له کابل چاپ څخه هو بهو کاپي سوی وي، خو بیا چې ګورو په کمپیوټر لیکل سوې، نو ریې نو بیا د چاپ په اړه څه نه دي ویل سوي، خو دومره خبر یو چې د دې چاپ چارې د کوټې یوه ډېر پاک زړي، درانه او پر پښتو او پښتنو مین ملي څېړې ښاغلي ملک امان کاسي تر سره کړې، ده د دې لپاره چې د ده کار ریا ونه بلله سي، ځکه یې نو هیڅ ډول یادونه هم نه ده پر لیکلې، له دې ځایه دا مور ته د ملک صاحب له پښتو سره لېوني، سپېځلې او ژوره مینه څرګندېږي.

تر دې وروسته بیا په امریکا کې مېشت فرهنګپال ښاغلي محمد داود مومند له بېنوا فرهنګي ټولني څخه هیله وکړه چې دا کتاب بیا چاپ کړي او د چاپ لګښت یې هم راولېږی، مور دا خبره له علامه رشاد بابا سره ګډه کړه، هغه ډېر خوښ و او د مومند بابا په اړه یې ډېري غوره او نوي څرګندوني وکړې .بیا مور د سریزې په توګه د دغو څرګندونو د لیکلو ورته وویل، علامه بابا په ډېره خوښۍ سره دا خبره راسره ومنله، خو دریغه چې دا عظیمه هستي زموږ څخه بېله او د ډېرو نورو ارمانونو تر څنګ دا سریزه هم پاته سوه او د دې کتاب د چاپ د ځنډ لامل هم همدا شی و ، که نه باید وختي چاپ سوې وای، وروسته له هغه چې مور د علامه بابا له درنې سریزې څخه بې برخي سولو ، نو دلته مو د مومند بابا ژوندلیک راوړ، ځکه زموږ ډېر پښتانه ورونه لا زمور د دغي لویې هستۍ له وجوده او د هغه له سیاسي، ملي، پوځي، پوهنیزو او ادبي هلوځلو څخه ناخبره پاته دي.

ګوندي وي چې ناخبره پښتانه یې وپېژني او پېژندیو ته یې بیا یاد تازه سي. اروا ښاد مومند بابا له پښتو او پښتونولۍ سره ډېره مینه لرله، د دغه په مرکه کې او مجلس کې به بې له پښتو څخه بله خبره نه وه، د هر ځای او هري سوبې پښتون چې به ده ته ورغی، نو ده به خامخا د پښتو په شا و خوا کې خبري کولې، د سوچه پښتو کلک ملګری و ، د ده په وړاندي چې به چا د بلي ژبي کوم ټکی په پښتو کې راوړ، نو ده به سمدلاسه وربانديې رغ وکړ چې پوه نه سوم، څه دي وویل؟

که به چا خپله غلطي سمه نه کړه نو په درنه لهجه به یې ورته وویل: چې ها خدای دي وبخښه ! ځنګه ښه پښتو دي وویله اوس پوه سوم، که مور نور هر څه یوې خوا ته کړو او یوازې د مومند بابا همدا وړوکې رساله ګۍ غوندي کتاب (لنډکۍ پښتو) د زړه په سترګو ولولو نو بې له شکه به راته څرګنده سي، چې زموږ دغه بابا له پښتو او پښتونولۍ سره څومره مینه لرله او که په چا کې لږ غوندي د پښتونولۍ څرک هم پاته وي، هماغه څرک به یې په اور بدل سي او د خپل پښتني ننګ او نام لمنه به ټینګه کړي، نن ورځ پښتانه له عجبه ګواښ سره لاس و ګرېوان دي، د دوی وجود ، د دوی هویت او د دوی ژبه له پرله پسې کورنیو او باندنیو ګواښونو سره مخ ده، خو له پښتنو څخه دا ورکه ده، چې زموږ دوست څوک دی او دښمن، مومند بابا د دې لامل شپږ لسیزي وړاندې خپله د پښتنو بې پښتوګي ګڼي. دی وایي پخوانو چې پښتو او پښتونواله ټینګه کړې وه، نو پر ډیلي او اصفهان یې راج چلېدی، خو نن د خپل وجود د رغېدو نه دي، دا چیغاري تاسو په دې لنډکۍ پښتو کي اورېدلای سئ.

توبه- توبه دا دی پر مور د شوروي د نړیوال زور ناتار هم تېر سوی دی او نن مو ټول مانیز ارزښتونه په خاورو لړل سوي دي، خدای خبر دی چې د مومند بابا او ده غوندي نورو پښتنو باباګانو ارواوي په څومره زورېږي؟

نن چې د پښتو اخبار او مجله ګورئ نو له نورو قامونو څخه به شکایتونه او ماتې ډېري په کې ووینئ، چې د پښتنو حق خوري او پښتو وهي، دا په داسي حال کي ده، چې پښتون د افغانستان اکثریت قام هم دی، له دې سره سره چې سم نیم یې لا تر اوسه هم د انګریز په چاړه را څخه بېل دی، خو بیا هم مور د لږکیو له ګواښه ناږې سورې وهو ، خو همدا پښتانه به بیا وینې چې خپله په خپلو منځونو کي یو د بل رېښې وهي چې د دې یوازنی لامل پرته د پښتنو د بې پښتوګي او پښتونوالي له هېرېدو څخه بل څه نه شي کېدلای او له دې ناسوري ناروغۍ څخه د ژغورني یوه خورا کارنده نسخه همدا لنډکۍ پښتو کېدلای سي.

خدای دي وکړي چې زموږ پښتانه ورونه د خپلو درنو باباګانو ، درنې ویناوي ولولي، واوري، نورو ته یې واوروي او پند او عبرت او زده کړه ځني وکړي .

امین یا رب العالمین

د مومند بابا اروا دي ښاده وي

او برکتونه دي یې پر افغان ملت را خپاره وي.

اداره

یادونه: د دې سریزې په لیکلو کي د ګندهارا مجلې دوولسمه ګڼه (1379 کال) د اروا ښاد پوهاند صدیق الله رښتین له لیکني څخه زیات کار اخیستل سوي دي .

دا رساله

د پښتو او پښتونوالي لنډه نمايندګي کوي.
د پښتو او پښتونوالي مزايا څرګندوي.
د پښتو او پښتونوالۍ حقيقي مفهوم لوستونکو ته ښيي.
د پښتو او پښتونوالۍ د هسکي دنيا پېغام دی.
د پښتو او پښتونولۍ د اسمان د ځلېدونکي لمر يوه ځلېدونکې وړانګه ده.
خو تر ټولو د دې رسالې د ستايلو دپاره يوازې د هغې د ليکونکي شخصيت بس دی چې لوستونکي يې په اهميت پوه شي:
هو ! پوه پياوړی پښتون ښاغلی **محمد ګل** "مومند " د پښتو ژبې د ژوند په دې نوې دوره کښې د پښتو د خدمت د لياري له پياوړو او ښاغلو لاښوونکو **څخه** دی، نو پښتو ټولنه دا رساله په ډېر افتخار نشروي او هم د دې پښتون مشر له مرستې **څخه** ډېر ډېر تشکر کوي .

په احترام
عبدالرؤف "بېنوا"

بسم الله الرحمن الرحيم

زما غښتلي ورور عبدالرؤف خان!

زه ښه روغ نه یم نو ځکه لیک او لوست زیان راپېښوي. که ډېر ضرور نه وي نه یې کوم بې دغه سږ کال ختې مې هم درلودې چې درست کال د ورغومي د میاشتې تر سره پورې په هغو اخته وم، په ژمي کښې ختې درېدلې وې او وزګارتیاوه، نو کله- کله به مې د کابل مجلې را واخیستلې او ځو کرښې لیا کوم مضمون او کومه مقاله به مې ولوستله. څو ورځې مخکښې مې په (201) ګڼه مجله کښې د غښتلي غروال (چې نوم او کام یې نه پېژنم) د ځواب په ترځ کښې زما او د ځینو نورو پښتنو نه ستا ګیله ولوستله. که څه هم ته حق لرې خو موږ معذور یو او زموږ عذرونه نه دي درڅرګند.

زما خو بې نورو معاذیرو یو عذر د صحت ورانوالی دی، که نه دغه خو ربښتیا ده چې پښتو یوازې ستا لیا د څو کسو نه ده.

پښتو د پښتنو نیکونو نه راپاتې میراث دی، چې په دغه کښې درست پښتانه برخه لري او درست پښتانه بشپړه ګټه ځنې اخیستلای شي، خو وېشلای یې نه شي.

پښتو په پښتون لیا نړۍ کښې دغسې ده لکه په کاله کښې بله ډېوه، چې د یوه لیا د دوو لیا د درو کسو نه ده، بلکې د درست کاله د وګړو د هر یوه ده چې د کاله ټول وګړي هر یو بېلابېل برابره ګټه ځنې اخیستلای شي، مګر وېش او برخې، برخې کول یې امکان نه لري. خو چې د ټولو ده نو ښایي چې ټول پرې پام وکړي او ښه یې وساتي او ښه یې سمباله کړي. که ورانه یا ورکه شوه تاوان یې هم ټولو ته رسېږي. رښتیا ده چې پښتو یوازې ستا لار، زما لیا د څو تنو نه ده، بلکې د درستو پښتنو ده او ټول به یې یو شان پالنه او روزنه کوي.

پښتو خورا ګران امانت دی چې د نیکونو نه راپاتې دی او زموږ د نیکونو وصیت دی، چې باید دغه امانت د درست ولس د ګټې او فایدې دپاره بې له خیانته خپلو زامنو، نمسو، کړوسو، کودو، پردو او د هغو نه وروستو ته پرله پسې ورورسوو او روغ یې ور وسپارو.

وړاندې وروسته، خوا او شا، ټول ښه او بد ګټه او تاوان هر څه په پښتو را څرګندېږي. پښتو ده چې تنګیالي نیکونه راپېژني او هغوی ته مو رسوي. پښتو به وي چې زموږ نمسي، کړوسي، کودي او پردي او د هغوی نه وروستني به له موږ سره رانښلوي. د پښتونولۍ اثبات په پښتو سره کېږي د دغه دپاره چې اوسني او وروستني پښتانه ځانونه خپلو پښتنو نیکونو ته ورسوي او ثابته کړي چې دوی په ربښتیا سره د هغوی ربښتیاني نمسي دي، نو ښایي چې د صرف د اشتقاق د اُصولو په شان لفظي او معنوي بشپړ مناسبت په منځ کښې موجود وي او دغه مناسبت بې له کوم تغیر او خلله ټینګ وساتل شي. که نه په تشو دعواګانو او خوشې خبرو او پړړو نه څوک پښتون کېدای شي او نه یې څوک پښتون ګڼلی او منلی شي.، پښتانه د پښتو اطلاق یوازې پر هغې څرګندې ژبې چې دوی پرې ګړیږي نه کوي، بلکې د پښتنو د وړاندې د پښتو معنی او مفهوم د ژبې نه پرته په حقه دیانت، اسلامي او پښتني خوی او اخلاق، پښتني آداب او عادات، پښتني دود او دستور او د دوی پر درستو ولسي خصایلو، خصایصو، صفاتو او مزایاوو شامل دي چې دغو وروستنو ته (پښتونواله) هم وایي.

د ژبې د اهمیت په موضوع کښې ما د پښتو د ژبې لیارې نامه کتاب په ننتوځ کښې چې څو کاله مخکښې مې تالیف او نشر کړی دی، لنډ شانته څه لیکلي دي ګوندې ځینو به لوستي وي، زما په خیال ښایي چې پښتانه کاکاګان هغه ولولي او ورته ځیر شي او ښه جُرت پکښې ووهي. د پښتونوالۍ په موضوع کښې مې هم غوښتل چې یو کتابګی ولیکم او پیل مې هم پرې وکړ، خو رسمي چارو او صحي احوالو ملګرتیا راسره ونه کړه او رانه پاتې شو.

په هر تقدیر؛ مقصد دغه دی چې پښتو د پښتنو په ولس او جامعې کښې لکه روح په کالبد کښې ده، څنګه چې که په کالبد کښې روح نه وي کالبد خوشې شی دی، همدغسې که د پښتنو په ټولۍ (جامعې) کښې پښتو نه وه نو د پښتنو ټولۍ به خوشې شی وي، بلکې لکه چې روح له کالبده بېل شي، خورا ښایسته وجود خراب، بې ډوله او نړمن ګرځي، چې څوک ورته کتای او ورنژدې کېدای نه شي او هرڅوک ځنې تښتي. همدغسې که د پښتنو نه پښتو لاړه نو د پښتنو جامعه به هم بیدو هماغسې شي .خدای مو دې ځنې وساتي.

پښتو: پښتو منل، پښتو ویل، پښتو کول او پښتو چلول دي .پښتانه په پښتو سره پښتانه وه، ان په پښتو سره به پښتانه وي .

پښتانه په پښتو چلېدلي وه او په پښتو به وچلېږي، پښتانه په پښتو پېژندل شي.

پښتانه په خپل منځ کښې هم په پښتو یو د بله سره پېژني. پښتانه په پښتو سره- سره عزیزان او یو پر بل ګران دي. د پښتنو خپلوي په پښتو سره ده، خپل او پردی په پښتو سره څرګندېږي او بېلېږي. پښتانه په پښتو باندې سره پوهېږي، د پښتنو خوږه مرکه په پښتو کېږي، پښتانه د پښتو نه خوند اخلي.

تر ټولو مرکو خوندوره مرکه د پښتو ده.

پښتانه په پښتو سره خواله کوي، له عزیزه سره عزیزولي، له خپله سره خپلوي، د مشرانو احترام د کشرانو قدر او عزت پرورو مهرباني او شفقت، د هغوی روزنه، پر هغوی د هر پښتانه پاملرنه دا ټول په پښتو سره کېږي.

پښتانه په پښتو سره یو د بل باباګان، داداګان، کاکاګان، ماماګان، لالاګان، تاتاګان، وروڼه، زامن، جوچې او بچې دي او پښتنې هم په

پښتو سره د هر پښتانه ببۍ، اناوې، ادې ګانې، ترېندې، تورې، خوېندې، خورکۍ، لونې، لورکۍ، چوچۍ او بچۍ دي.
د ولس بېلوالی او نفاق په پښتو ورکيږي، ځکه چې (اتفاق) او يووالی په پښتو سره راځي، پښتو ده چې له پښتنو نه يو کور، يوه کورنۍ، يو ټبر، يوه کوړمه، يو کهول، او يو ولس جوړوي.
پښتو د پښتنو تفکرات، تخيلات، ذوق او هر څه يې سره يو شانته او يو کوي.
پښتو خورا خوږه وروري ده.
پښتو د پښتنو سره خوا خوږي ده.
پښتو صله رحمي ده.
پښتو شفقت دی.
پښتو مرحمت دی.
پښتو مهرباني ده.
پښتو مروت دی.
پښتو ښېګڼه ده.
د پښتو له امله پښتانه يو تر بله سر او مال جاروي او په دغې چارې کښې يو تر بل زومبيکېږي.
کونډې، رنډې، يتيمان، بېوزلي او مسکينان رانده او ګوډ په پښتو ساتله کېږي.
ژوبل، پرهارژلي، ټپي، ويشتلي، ناروغه په پښتو پالل کېږي.
د ضرورت په وخت کښې د هر مسلمان ورور سره بيا په تېره د هر پښتانه سره هر ډول مرسته په پښتو سره کېږي.
پښتو - پښتانه په غم او ښادي کښې سره شريک کړي او شريکوي يې.
پښتو پالنه ده.
چې پښتو نه وي نو بيا به مو سره څه وي؟
په پښتو مو سره سازه وه، په پښتو مو سره سازه ده او په پښتو به مو سره سازه وي.
په پښتو مو سره ورانه وه، په پښتو مو سره ورانه ده او په پښتو به مو سره ورانه وي. آهو خود چې په پښتو سره سازه او ورانه ونه کړو نو په څه به يې سره وکړو؟ که پښتو وه يو د بله خوښ، يو پر بل راضي، يو پر بل به ښاد يو.
که پښتو نه وه يو د بله ناخوښه، يو د بل نه ناراضه او يو به هم پر بل ښاد نه شو، ښادوالی، چېرته او خبره چېرته.
که پښتو وه زه به تا درنوم ته به ما درنوې. که پښتو نه وه ته به ما دګې، زه به تا دګم. ته به ما سپکوې زه به تا سپکوم، دواړه به سره دګلي شو، دواړه به سره سپک شو، ګټه مو وکړه؟؟
که پښتو وه،زما شته ستا دي، ستا شته زما دي، که پښتو نه وه، زه به تا شکوم، ته به ما شکوې. ته به ما تالا کوې، زه به تا تالا کوم، چړې وړې چارې لاس د بري کار دی�که پښتو وه زه به تا ته لاره سيخوم، ته به ما ته لاره راښيې، که پښتو نه وه، ته به ما ته کوهی کينې، زه به تا ته کوهی کينم. نه پوهېږم چې څوک به مخکښې ورلوېږي.
که پښتو وه زه به ستا په شته والي خوښ يم، ته به زما په شته والي خوښ يې.
که پښتو نه وه، ته به زما ورکه غواړې، زه به ستا ورکه غواړم، يو له بله به سره ګورو چې خدای څه کوي.
که پښتو وه ټول به پښتانه يو او درست به په يوې خوا يو، که پښتو نه وه د هر چا خپله خوا ده، يو به يوې خوا ته ځي، بل به بلې خوا ته، يو به يې يوې خوا ته راکاږي، بل به يې بلې خوا ته، ملک به غوبل وي، اور به پکښې بل وي.
که پښتو وه ته به زما سر نه راخوږوې، زه به ستا سر نه درخوږوم.
که پښتو نه وه، ته به زما د سر خوږ يې، زه به ستا د سر خوږ يم.
نور به دې څه سر خوږوم، ټول همدغسې دي دواخله، پښتو له دښمنه سره ګالنه ده، انتقام پښتو ده.
د پښتانه سره د پښتو د لياري سره سم روغه کول هم پښتو ده، د پښتو د لياري سره سم پښتانه ته ننواتې کول پښتو ده.
د پښتو د لياري سره سم، د پښتانه ننواتې منل پښتو ده، پړه منل او تړه ورکول پښتو ده.
پښتو اصيلتوب دی.
پښتو سيالوالی دی.
پښتو نجات دی.
پښتو عاليجنابي ده.

پښتو عزت دی.
پښتو کښې بې پتي، دګلتوب (حقارت) نه شته، ځکه چې پښتانه يې نه شي منلی.
پښتو ساووتوب او باداري ده.
پښتو درندوالی (وقار) دی.
پښتو د پښتنو درنول دي.
پښتو کښې ټيټال او تملق نشته.
پښتو کښې سپکه نشته، نو ځکه سپک پښتون نه دی.
پښتو کښې پوچه نشته، نو ځکه پوچخولی پښتون نه دی.
پښتو د پوچخولي خوله ځيري.
پښتو شرافت دی.
پښتو ښه نيت دی.
پښتو د پښتنو او مسلمانانو خيرغوښتنه ده.
پښتو ښه اخلاق دی.
پښتو سپېڅلتوب (تهذيب (دی.
پښتو روغه پوهه ده.
پښتو تدبير دی.
پښتو پاکوالی دی، چټلتوب پښتو نه ده بې پښتوګي ده.
پښتو فضيلت دی.
پښتو مزيت دی.
پښتو د پښتنو معنويت دی.
پښتو فرحت دی، سينما، تياتر او هر ډول تفريح ده.
پښتو د پښتنو د روح او ژوندانه ښکارندوی (تابلو، منظره) ده.
پښتو سړيتوب دی او سړيتوب پښتو ده.
پښتو انسانيت ته خدمت دی.
پښتو کښې لوپي نشته، پښتو د لويجن سړي سر په تيږه ټکوي.
پښتو کښې ظلم نشته، د لږزورو او بې زورو سره زور پښتو نه ده.
پښتو کښې مظلوميت نشته.
پښتو په خبره دربدل، خپله خبره ترسره کول او په عهد وفا ده.
پښتو غنا ده.
پښتو استغنا ده.
پښتو کښې سوال نشته او سوال او غوښتنه پښتو نه ده.
پښتو قناعت دی.
پښتو په حق دربدل دي .
پښتو کښې ناروا نشته او ناروا پښتو نه ده.
پښتو صبر دی.
پښتو حوصله ده.
پښتو زغم (تحمل (دی.
پښتو کارکول دي.
پښتو هاند او کوښښ دی.
پښتو زيار ويستل دي، زيار کښل په پښتو کښې يو صفت دی چې دوی پرې سرلوړی کوي او پښتانه پرې ستايل کېږي. لټي، ښکاري، نازولتوب بې پښتوتوب دی.

پښتو دین، وطن او د پښتنانه ولس ته خدمت دی .
پښتو ایثار دی.
پښتو فداکاري ده.
پښتو د اسلام، د پښتو او د پښتنو د شته والي دپاره ځان نشت کول دي .
پښتو تکړه توب دی.
پښتو غښتلتوب دی.
پښتو ښاغلوالی دی.
پښتو رښتیا ده.
پښتو کښې خیانت نشته.
پښتو کښې دروه نشته.
پښتو کښې ټګي نشته، ټګ پښتون نه دی.
پښتو کښې غلا نشته .
پښتو کښې تالا نشته .
پښتو کې ظلم نشته، ظلم بې پښتووالی دی.
پښتو د مظلوم حمایه ده په نیمې شپې کښې له غره سره سم د پېښې ځای ته ځان رسول پښتو ده. غله، جاني او خاین پسې چیغه ویستل او نیول یا یې وژل پښتو ده.
پښتو صداقت دی.
پښتو کښې دروغ نشته او درواغ بې پښتو توب دی، نو یو پښتون نه شي کولای چې د ځان د ګټې لیا کومې توزنې هیلې لیا د خپل موقعیت ساتنې، لیا کوم ضرر او تاوان نه د ځان ژغورنې دپاره دوارغ وو ایي.
پښتون رښتیا وایي، هر چېرې یې وایي، هر چا ته یې وایي او هر کله یې وایي.
پښتون رښتیا وایي، که څه هم پر سولۍ وخیژي.
پښتو پاک زړه دی.
پښتو سلیم وجدان دی .
پښتو ده چې پښتانه له بدو چارو ساتي .
پښتو ده چې پښتانه له بدو لیارو څخه را جارباسي.
ښو ته مخه په پښتو کېږي.
پښتو دوا ده.
پښتو شفا ده.
د پښتنو رنګ په پښتو ښه کېږي.
پښتو د پښتنو د زلمو ښکلا او د پېغلو ښایست دی.
پښتو د پښتنو ګاڼه ده.
پښتو پسول (زینت) دی.
پښتو حیا ده.
پښتو د پښتنو جامه ده او حیا یې پرې ساتلې ده.
پښتو د پښتنو د نارینه وو پګړۍ او د ښځو ټیکری او پوړنی دی.
پښتو د پښتنو د ښځو ستر دی.
پښتو عفت دی.
پښتو عصمت دی.
پښتو د پښتنانه د ناموس ساتنه پر هر پښتانه لازمه ګرځولې ده، پښتانه د پښتانه د ناموس په ساتنه کښې په سر او مال ولاړ وي .
که یو پښتون په خپل کاله کښې نه وي او نژدې خپل هم ونه لري، د هغه د مال او د ناموس ساتنه، د کاله خدمت یې حتی چې د کاله لګن (مخارج) یې پر کلیوالو او ګاونډیانو دی، پښتو همدغسې معامله د هر چا په حق کښې لازمه کړې ده، چې د پښتنو په سیمې کښې پروت

وي، که څه هم پښتون نه وي او بل څوک وي.
پښتو ده چې د پښتنو سر او مال تر ناموس جاروي .
پښتو سمه عقیده ده.
پښتو ایمانداري ده.
پښتو پر مسلمانۍ ټینګېدل دي.
پښتو سعادت ته ورغلې سمه سیخه لاره ده.
پښتو ډاډ (اطمینان) دی.
پښتو اتیتې (توکل) دی.
پښتو په پښتنو اعتماد دی.
پښتو پر ځان باور دی.
د مېلمنو پالنه د پښتنو څنې ده.
پښتو ډوډۍ ماري ده.
ورکړه او سخاوت، د بې وزلو سره مرسته لویه پښتو ده، د پښتنانه په سیمه کښې د هر چا سر او مال او ناموس په پښتو سره ساتلی دی او څوک چې د پښتنانه هېوادوالو ته تاوان ورسوي د هماغه پښتانه دښمني به هم مني، د پښتو تقاضا دا ده چې د سیمي خاوند د متجاوز نه د خپل سیموال مال یا یې تاوان واخلي، د پښتانه په سیمه کښې تجاوز له دغه پرته بېله جریمه او جزا هم لري.
که د پښتانه په سیمه کې د پښتانه پر سیموالو حمله لیا د هغه پر ناموس تجاوز وشي، لیا پکې څوک ووژل شي، نو د متجاوز جزا وژل دي او وینه یې هم توی ده او که په تېښته موفق شو ، نو وروسته به هم د سیمي خاوند د پښتو د لیاري سره سم له هغه نه بدله او کسات اخلي.
جهل په پښتو ورکېږي.
علم په پښتو زده کېږي.
زدکړه په پښتو کېږي.
پښتو د علماوو مننه او احترام دی.
له سیالانو سره سیالي او له نړۍ سره برابري په پښتو کېږي.
د وطن مینه پښتو ده.
کار کول او د وطن ودانول په پښتو سره کېږي، پښتو د پښتنو د بري او لوړوالي ضامنه ده.
پښتو د پښتنو د لوړوالي وسیله ده، یعنې د پښتنو او پښتونوالي، ترقي په پښتو سره کېدلای شي.
پښتو د سعادت وسیله ده یعني سعادت یو اځي په پښتو سره پښتنو ته په لاس ورځي، د ژوندانه خوند په پښتو اخیستل کیږي.
پښتو شته (ثروت (دی.
پښتو پانګه (سرمایه) ده.
پښتو ګټه ده.
پښتو کې د دوا ړو نړیو ګټې دي.
پښتو اقتصاد دی، ولې چې پښتو پښتنو ته امر کوي چې کار وکړئ او زیار وکاږئ، پښتو پښتنانه ته اجازه نه ورکوي چې بېځایه او بې دوده لګښتونه (مصارف) وکړي یعنې پښتو نه پرېږدي چې پښتنانه په ناروا او ناجایزو لارو کې چې دین، اخلاقو او پښتو روا کړي نه وي څه ولګوي.
پښتو ، پښتنانه سړي ته اجازه نه ورکوي چې د ځان د ګټې دپاره بل چا ته تاوان ورسوي، لیا خیانت وکړي، بلکې بالعکس پښتو غواړي چې پښتون سړی د نورو پښتنو او مسلمانانو د ګټې دپاره د ځان تاوان وکړي او پرې خوښ هم وي.
پښتو آزادي ده.
پښتو قوت دی.
پښتو مقاومت دی.
پښتو اقتدار دی.
پښتو حاکمیت دی.
پښتو عظمت دی.

پښتو شوکت دی.

وطن په پښتو ژغورل کېږي.

سیمه په پښتو ساتله کېږي، په پښتو کلکېږي او په پښتو درنېږي.

پښتو پښتنو ته مړینه ډېره خواره کړې او مرګ ورته حقیر کړی دی.

پښتو د دین، پښتو، وطن او د پښتنو نیکونو د نامه او د پښتنو د ټولې د ګټې او پت د ساتنې دپاره پښتانه د مقتدرو او غدارو دښمنانو په مخکې درولې او کلکو جګرو ته یې څېلمه کړي او په سرو وینو یې لړلي او رغړولي دي او لړي او رغړوي یې.

پښتو د پښتنو ککرۍ د پښتنې او ولسي غروره څخه ډکې کړي او پښتانه یې په پښتو نېشه کړي دي.

پښتو زړورتوب دی، ځکه چې پښتانه په دې خبره ایمان لري چې ګټه او تاوان، عزت او ذلت هر څه د خدای څخه دي، بې د ده د ارادې نه هیڅوک هیڅ هم نه شي کولای، نو ځکه پښتو کې وېره نشته او پښتانه نه وېرېږي.

پښتو لوړ همت دی.

پښتو ننګ دی .

پښتو حمیت دی.

پښتو غیرت دی.

پښتو جرئت دی.

پښتو اراده ده.

پښتو هوډ (عزم) دی.

پښتو متانت، ثبات او استقامت دی.

پښتو حزم دی.

پښتو حلم دی.

پښتو توره ده.

پښتو د پښتنو هغه مهمه وسله ده چې په هر ډګر کې یې دوی بریالي کړي او هیڅ یوه وسله ورسره مقابله نه شي کولای.

پښتو تورزنتوب دی.

پښتو نارینتوب دی.

پښتو مړانه ده.

پښتو د پښتنو هرګوره کلک سنګر دی.

پښتو د پښتنو نه چاپېره خورا کلکه کلا ده.

پښتانه د ژوندانه درستې ګرانې یوازې په پښتو ځغملی، له سره اړولی او له ځایه لیري کولای شي.

د ژوندانه په تیاروکې پښتانه یوازې د پښتو په رڼا لاره میندلای او سیخولای شي.

پښتو لطف دی.

پښتو معنا ده.

پښتو دعوه ده.

پښتو اثابت دی.

پښتو نتیجه ده.

پښتو حکمه ده.

پښتو حاکمه ده.

پښتو حکم دی.

پښتو قانون دی.

پښتو پرېکړه (فیصله) ده.

پښتو ضابطه ده.

پښتو نظام دی.

پښتو انتظام دی.

پښتو سمبالونه ده.
امنيت په پښتو کي دی.
خواخوږي په پښتو کي ده.
حريت په پښتو کي دی.
عدالت په پښتو کي دی.
پښتو نياو (انصاف (دی.
مساوات په پښتو کي دی.
په پښتو کي هغه رښتيني ډيموکراسي ده چي ټکي، چل ول، افراط او تفريط پکي نشته.
ظلم او ستبداد په پښتو ورکېږي.
ظلم په پښتو خربشوی کېږي.
د مستبدانو سر د پښتو په تيره ټکول کيږي.
د ولس او وطن رښتينی او خادم په پښتو پېژندل کيږي.
د دين، وطن، پښتو، او پښتنو خاين په پښتو څرګنديږي.
د ظالمانو، مستبدانو سته او ولي په پښتو ويستل کيږي.
پښتو کي کشران د مشرانو دپاره او ولس د حکومت دپاره نه دی، بلکې مشران د کشرانو دپاره او حکومت د ولس دپاره دی، د دوی موقعيت او احترام د پښتنو په سترګو کي د دوی د خدمت په تناسب دی .
پښتو د سمو مشرانو مننه ده.
پښتو د خاينو مشرانو رټنه ده.
ډګر په پښتو ګټل کيږي.
خلاصي او نجات په پښتو کي دی.
جنت پر اسلام باندي په پښتو کولو ګټل کيږي، حوري، غلمان، او د جنت بېشمېره نعمتونه پښتنو ته په پښتو لاسته ورځي.
پښتو د پښتنو د دواړو نړيو سعادت ضامنه ده.
پښتو د پښتنو د وړو روزونکې) مربي) ده، د زلمو، د زړو قوت او خوشحالي ده، د زړو لکړه او امسا ده.
پښتو د پښتنو د ژوندو ساه او د مړو کفن دی.
پښتو پښتنو ته د پښتني ژوندانه لاره ورښيي.
پښتو د پښتنو د ژوندانه نه ونجېدونکي او نه بدلېدونکي کړنلاره، دستورالعمل او پروګرام دی.
د پښتنو د دواړو نړيو چاري يوازي په پښتو سره سموالی مينده کوي.
پښتو پښتنو ته د مړيني ډول او دود ورښيي، مړينه هم خدايږو په پښتو سره خوند کوي.
پښتو د پښتنو لوی ناموس دی.
پښتو د پښتنو د ټولني روح دی.
پښتو د پښتنو روحونو او معنوياتو منځی (مرکز) دی، يعنې د پښتنو روحونه او معنويات په يوه ځاي کي غونډوي.
پښتو د پښتنو لالی ده.
پښتو د پښتنو هغه حق دی چي يو ځای ورسره زېږېدلی دی.
پښتو خو نو پښتو ده، پښتو ده.
پښتو ده، او پښتو) پښتونواله) ده.
د پښتنو سره لوړوالی په پښتو دی.
پښتو په پښتنو دربدل او سر ومال ترېنه ځارول دي.
پښتانه په پښتو نازېږي .
پښتانه په پښتو سرلوينه کوي.
په وروستۍ کي تللې پښتو هم په پښتو راګرځي، لنډه يې دغه چي د پښتنو شته والی په پښتو سره دی او پاينه (بقا) به يې هم په پښتو سره وي.

پښتانه په پښتو ولاړ دي، که پښتو نه وي پښتانه غورځېږي، پرزېږي، ستنه یې خیژي او ورکېږي.
پښتو غواړي چې د پښتنو درست زده کړي وېښ ځلمیان،هر یو پوه، حساس پښتون، د تللې پښتو د ستاینې، راګرځونې، راځرګندونې، ارتوالي، لوړوالي او خپروني په لیار (تعمیم) کې، خپله ټوله مادي او معنوي قوا په کار واچوي او د خپل وسې او توانه سره سم هاند وکړي.
درستي بېنظمي، ټولي ناکلاري او ناهوسايي د بې پښتوګۍ څخه راپېښې دي، بې پښتوګۍ د غومره بېرته پاتې کړي یو، د بې پښتوګۍ له امله دغومره ټیټ لويدلي یو، د بې پښتوګۍ له لاسه ټوټې ټوټې یو، ځانځانې، د بې پښتوګۍ څخه منځته راغلي ده.
درستي بښکولي) ټول فلاکتونه او مصیبتونه) د بې پښتوګۍ والي له کبله رارسېږي او نوري لانجې به د همدغې لارې نه راپېښې شي.
حکومت د بې پښتوګۍ له امله اریان دی او لاره یې ورکه کړې او ولس د بې پښتوګۍ له لاسه بې پته، خوار، زار او ورک دی، ټول د بې پښتوګۍ په اور سوي یو، د بې پښتوګۍ په اور سوځو، د بې پښتوګۍ په اور کړېږو، د بې پښتوګۍ په اور وریتېږو، ښايي د بې پښتوګۍ دلاسه وژاړو، د بې پښتوګګۍ دلاسه کوکې او سورې وهو !وای پښتو ! ارمان پښتو !
پخوانیو پښتنو، پښتو تر هر څه ښه او پښتانه یې تر هر چا لوړ ګڼلې او په خپلو تمامو قواوو به یې هاند کاوه، چې پښتو وکړي او پښتو وساتي، په دغې لارې کې به یې مالونه او سرونه ښندل، بې پښتوګي به یې خورا بده لیدله او سپیتانه یې ګڼله، په هغه مهال کې پښتونواله او مړانه په سیالۍ وه لکه چې اوس بې پښتوګي او سپیتانه په سیالي ده.
پښتو ده چې د وطن، نامه، ناموس، شرافت، حیثیت او بالآخره د پښتو د ساتنې د پاره یې پښتانه د سکندر، چنګېز، تېمور او نورو نړۍ نیوونکو په مخ کې ودرول او د نامه خاوندان یې کړل، چې نېټه لیک (تاریخ) پرې شاهدي لولي او ټول خلک پرې قایل دي، چې اوس د دوی چارلیکونه (کارنامې) په غټ قلم او په سرو زرو لیکل کېږي او موږ پرې سرلوړي کوو. پښتو ده چې په پښتنو باندي یې هغه چارې وکړي چې خلک ورته ګوته په غاښ نیسي او ښه شاباسی پرې وايي.
هو ! همدغه پښتو وه چې پښتانه یې د پښتو نیانۍ له غرو څخه لکه توی وبهول او د کلکتې او برما تر ټکه پورې یې ورسول.
هو کې ! پښتو وه چې د پښتنو یو ټولګۍ یې تر اصفهانه پورې ورساوه او هلته کې یې څه و څه پرې وکړل، دا خو پښتو وه چې پښتنو منځنۍ اسیا خوځوله، پښتو د منځنۍ آسیا تالنده (رعد) او پښتانه یې تندر (صاعقه) و، پښتو وه چې په پښتنو یې د سرو زرو مرغۍ ساتله او شندان یې ورته نه پرېښودل چې ویې نیسي او که چیري وبه یې نیوله، ژر به یې ښه او ښوکي وروشکولې او منګولې او وزرونه به یې ورمات کړل او د سرو زرو مرغۍ به یې تر ښه خلاصه کړه.
دا خو پښتو وه چې د پښتنو نه د هر چا سترګه سوځېده او دا پښتانه وو چې د سرو زرو مرغۍ ته یې څوک نه پرېښودل او له همدې کبله د سرو زرو مرغۍ مینان لېوالان تل پښتو او پښتنو ته به په غوسه وو او غاښونه به یې ورته چیچل خو د پښتنو نه د پښتو پولادي کلا او سنګر چاپېره او د پښتو خورا مهمه وسله یې په لاس کې وه، هر چا چې برید کړی دی ماتي یې کړې او ناکامه او شرمېدلي بېرته ګرځېدلي دي، د پښتو سره هیڅ نه کېدل او هیڅا خپله مخه نه لیدله، وروسته خلک پوه شول چې په زور سره هیڅ نه شي کېدلی، نو چُرتونه یې وهل چې ګوندي په کوم علمي پټ چل سره د پښتو سنګر مات او د پښتو کلا ورانه کړي او د پښتو وسله د پښتنو له لاسه وغورځوي او په دغه ډول پښتانه مغلوبه کړي، دغه و چې متخصصین یې ورته کښېنول چې د پټو جګړه بېزو وسلو په څېر نوی چل ورمینده کړي، تر څو چې ډېرو ماهرو متخصصینو د دیني، اجتماعي، سیاسي، اقتصادي او علم النفس د علومو په مرسته د نوو عصري آلو او وسلو په څېر نوي چلونه یې و ایستل، چې حقیقتاً پښتو او پښتنو د هغو چلو په مخکې مقاومت ونه شو کړی او مغلوبه او حتی چې په وروسته کې خوار او ذلیل شول او دغه خبره چې کلا له دننه څخه فتح کېږي دلته بیا خورا ښه مصداق مینده کړ. څه یې وکړل؟ او څنګه یې وکړل؟ د هغو تشریح او بیان نه شم کولی او په دغه لیک کې بیانېږي هم نه، بلکې کتابونه غواړي.
د پښتو او پښتونوالی تشریح چې د انساني، اسلامي او پښتني فضایلو بیان دی او د پخوانو پښتنو د اخلاقو، آدابو، عاداتو، دود او دستور او د ژوندانه د ډول او څه او څه ښوونه ده، حقیقتاً خورا ګران کار دی او د هر چا د لاسه نه دی پوره، لکه چې متل دی چې "پښتو چا ترسره کړې نه ده " همدغسې چا بشپړه ځرګنده کړې هم نه ده، بالفرض که څوک وغواړي چې په دغه موضوع کې څه ولیکي نو په یو کتاب نه کېږي بلکې باید چې کتابونه ولیکي، زما غوندې خلک چې بشپړ علمي استعداد او قلمي توان ونه لري، د تېرو او اوسنیو پښتنو حال او احواله څخه پوره خبر نه وي، پښتنو کې شوي او د پښتنو سره لوی شوي نه وي، د ټولو پښتنو په کلیو او کامونو کې ګرځېدلي او ډېري شپې یې پکې کړې نه وي، زېږه پښتانه سپین ږیري او سپین سري یې لیدلي نه وي، د هغوی له خولې یې د پخوانۍ پښتو او پخوانیو پښتنو غوري او کیسې اورېدلي نه وي، پېښې او واقعات یې له سترګو تېر شوي نه وي، روغه پوهه، تېره نظر او مکمله ممیزه قوه ونه لري، لنډه یې دغه چې یو پیاوړی (داهي) سړی نه وي، نو هغه به د پښتو له بشپړ بیان او تشریح څخه عاجز وي.
زه هیله کوم چې په موږ کې دغسې سړي مینده شي چې ببله اروپایي او امریکني لیا نورو پردو سترګو نه په خپلو پښتني سترګو پښتنو او پښتو او د دوی اوس او پخوا ته وګوري او د رښتینو پښتنو صفات او مزایا او اخلاق او د رښتینې پښتو او پښتونوالی حقیقت څنګه چې

ښايي، بيان او څرګند کړي، ترڅو چې نننی پښتانه ځلمي پوه شي چې د څه راز خلکو نمسي دي او د دوی نيکونو څنګه مزايا او اخلاق درلودل؟ پښتو او پښتونواله څه شی و؟ او څه شی دی؟ چې د هغې له مخي نه ځان او خپله وظيفه وپېژني او د تګ لاره او ليکه ورځرګنده شي او په هغې وخوځېږي، اوس خو ډېر ځملي د پاړسو او ډوډۍ او نور څه په غم کي دي، موږ يو اروپايي ولس نه يو چې د هغوی ديانت او معتقدات، اخلاق، آداب، عادات، او دود او دستور او د ژوندانه ډول ولټوو او هغه ومنو، او زده يې کړو، دغه زوږ شوی خوسا مدنيت چي نتيجه يې دوی ته هم ورڅرګنده شوه او ډګر کي ده، موږ ته نه دی په کار، موږ امريکايي، افريقايي، چيني ليا جاپاني ليا بل څوک نه يو چي د هغوی پېښې وکړو او ځانونه د هغوی په څېر کړو، موږ ترک، پاړسيوان (ايرانيان) او هندي هم نه يو.

موږ بې نومه او بې نښي نه يو، وړکوټی ولس هم نه يو، موږ د آسيا په منځ کي د نامه خاوندان يو، منځګوري آريايي ولس پښتانه يو او مهم جغرافيايي موقعيت لرو چي نړۍ موږ پېژني او زموږ د نيکونو چارليکو ته په ښېتې (تاريخ) کي ښکلي شوي دي، څه کيږي که اوس پرېوتلي يو، د خاوند اراده ده، ناشکري به مو کړې وي، دغه حال له ځانه موږ ته نه دی راپېښ، زمانه ډېر مد او جزر لري نورو باندي هم دغسي حالونه ډېر راغلي دي، مګر په هغه ولې کي چي او به تيري شوي وي بيا تيرېږي. او سني پښتانه چي غورځېدلي، پرځېدلي او پرېوتلي او په خورا بد حال کي دي بيا هم د هماغو تېرو پښتنو نمسي دي. يو څو کسه او څو کورنۍ که وي مستثنا نورو کي لا د اروپا په ټوک ښکلي مدنيت دومره ډېر تاثير نه دی کړی، چي حتی وينه يې هم وربد له کړې وي، د او سنيو پښتنو وينه هماغه پخوانۍ پاکه پښتني وينه ده، فطرت خو يې هم نه دی بدل شوی نو ځکه څوک دا ګومان نه کوي چي ګني خپل استعداد يې هم بايللی، نه! هماغه وينه ده او هماغه استعداد دی، خدای ته مو هيله ده چي بيا سر جګ کړي او له خپلو نيکونو نه هم پسي ورتېر شي.

څه ګران کار نه دی که پوه، پياوړي او سپېڅلي پښتانه مشران مخکښي شي او د پښتو په غږ پښتانه راوېښ کړي، ټول يو ځای او يو کاندي او د پښتو په خوا يې وخوځوي. د بې پښتوګۍ مخه ونيسي او بې پښتو واله ورکه کړي، ډېرو د لږکيو (اقليت) په ټکي تېر نه ووځي او د دغو لږکيو (اقليت (له غمه مو خلاص کړي او يو نسل زموږ د رښتيني پښتو له روحه سره سم وروزي او عصري تعليم هم ورزده کړي، بيا نو څه غواړې پنځلس شل مليونه ولس او هغه هم پښتانه څه نه شي کولی؟ نور به يې ونه مني، پرې به يې بولي مګر موږ پښتانه د پښتو له مخي پوهېږو چي څه نه شو کولی؟ هغه څه کولی شو چي نور يې نه شي کولی، هر څه او هر څنګه چي وي زه وايم چي موږ ته د اروپا خوسا پرتوګ غورځولی مدنيت نه دی په کار، موږ بايد د ځان د پاره لکه پخوا ښېل مدنيت جوړ کړو چي هغه مدنيت پرته د اروپا او نورو مدنيتو څخه وي، د پښتو پښتني مدنيت وي. هو کې! موږ د فن او صنايعو له پلوه دوی ته اړ يو ښايي چي دغه د دوی نه زده کړو او زموږ دين هم موږ ته امر کوي چي (الحکمۀ ضالۀ المومن اينما وجده اخذه) خو پرته له دغه نه د دوی نور څه ته اړ نه يو او نه ښايي چي په هرڅه کي د دوی پېښې وکړو او د دوی معتقدات، اخلاق، آداب، عادات، دود او دستور...هر څه په پټو سترګو ومنو، هو! زموږ په وطن کي دغسي ځلمي شته چي د اروپا مينان او لېوالان دي، غواړي چي موږ په هر څه کي د اروپا په څېر شو، هر څه د دوی ومنو او خپل هر څه ايسته ليري واچوو، دوی پښتو او پښتونوالي نه بده مني، که څه هم په ظاهر کي ځان "اوغان "بولي مګر په زړه کي يې پښتانه او پښتو بده اېسي. دغه څوک دي؟ ايا رښتياني پښتانه دي؟ که پښتانه وي نو ولې دغسي دي؟ په هغې کي به اوس نه ګډېږو او نه پکي ګرېږو دغه څېړنه به اوس پرېږدو د غلته نه ځايېږي.

زما خپل نفس يې نه مني چي موږ په بل چا پسي لاړ شو، راندہ نه يو چي لکړه مو د بل چا په لاس کي وي، دومره ناپوه هم نه يو چي لکه واړه د خپل ژوندانه چل به هم نه راځي او په بل پسي به منډې وهو! لېوني هم په خپله خوښه ژوند کوي نه د بل چا په خوښه، بېزوګاني هم نه يو چي په هرڅه کي به د نورو پېښې کوو، موږ خپلواک، مستقل مزاجه پښتانه يو، زموږ هر څه به زموږ په واک کي وي، مدنيت به مو هم خپل او پښتني مدنيت وي يو خبره غوره ده چي (چا د يوه کاکړ نه پوښتنه وکړه چي کاکړ په چا ورځې؟ مدعا يې دغه وه چي په کومه لويه پلرينه ګډېږي. کاکړو ويل چي کاکو کاکړ په هيچا نه ورځي، که څوک په کاکړ راځي راځي دي او که نه راځي خوښه يې، کاکړ په چانه ورځي) نو موږ مجبور نه يو چي په خوراک او څښاک، مړې او اغوستو کي د کور او کلي په جوړوني کي په ناسته او ولاړه، په خبرو او هر اوضاع کي... په هر څه کي لکه چي ځيني وايي او غواړي د اروپايانو په څېر شو، نه! موږ موږ يو او اروپايان اروپايان دي او نور نور دي، اوس هم پښتانه له مخي ورک نه دي، پښتو او پښتونواله هم بشپړه نه ده، واک زموږ خپل زده کړي ځلمي (نګه، پښتانه ځلمي) به خپله پښتو راڅرګنده کړي، راو به يې ګرځوي دغسي د پښتو مدنيت به راته جوړ کړي چي د خپلو سترګي وبرېښوي. که څوک راپسې راځي راځي دي، که نه موږ په چا پسې نه ځو، هغه څوک چي بې له دغه څه غواړي هغه به پښتون نه وي، ځکه چي پښتون په پښتونوالۍ سره پښتون دی او پښتونواله هم دغه غواړي، بېزو پښتون نه دی او پښتون هم بيزو نه دی. که څه هم سمدلاسه پښتانه پرځېدلي او ځانګي وانګي پرېوتلي دي، پر ستوني باندي يې خلکو پل اېښی په ملا پرې کړې او دوه بولکه څه چي لا ټوټې ټوټې♥دي، د ساه کښلو لاره يې هم نه شته او ټوکړې ټوکړې دي، د دې ټوټو يو د بله سره پيوند کېدل او بيا د يوې تنې جوړېدنه او آزاده ساه ويستنه سلامتيا او تکړه توب يې لکه پخوا ډېر ګران بربښي. دغه تېرې خبري که څه هم يو اځي تمنيات دي، مګر خدای لوی دی او په هر څه قادر دی پښتانه دده بندګان او سپين مسلمانان دي، د ده په دين

باندې كلك ولاړ دي، تل يې خپل سرونه او مالونه د ده د دين په لارې کې د ده د رضا د پاره ښندلي او ښندي يې، كه شيطان كله په پوټكو ورننوتلی وي او په ځينو مواردو كې يې غولولی وي او د نشتمنۍ، فقر او لوږې له امله) چې د ده حبيب له هغې نه خپل خاوند ته پناه غوښتې ده) او په ناپوهۍ څه سهوه ترې شوې وي هيله مو ده چې په خپلې مهربانۍ سره را ته هدايت وکړي، عفوه وکاندي او د پښتنو ټوټې- ټوټې شوي اندامونه بېرته سره ورولي، پرهارونه يې ورغوي، د ستوني لاره يې ورخلاصه کړي، درستي ناروغتياوې ترې ليرې کړي، روغ رمټ او تکړه يې کړي او په رښتيا سره يې د خپل کاله او ملک واکمن کړي، د کار سړي پکې شته کړي او دغې بدحالۍ نه نجات ورکاندي.

"والله غفور الرحيم"

ښايي چې پښتانه ځلمي زموږ د کار سړي او ځانونه ونه بايلي، بې هيلي نه شي همت ټيټ نه کړي متانت او استقامت له لاسه ورنه کړي پر خدای توکل وکړي پښتو او پښتونواله را پر سره کړي، پښتانه د پښتو په غږ وبېښ او د پښتونوالۍ پر لارې يې وخوځوي، د مسلمان او پښتانه دپاره بې هيلي او نا اُميندي نشته) الا ان حرب الله هم الغالبون) بې هيلي کفر دی، بې هيلي ډېر خلک د نجات او موفقيت له وره څخه بېرته را ګرځولي دي، مېړه او بيا پښتون سړی هېڅکله بايد بې هيلي نه شي، پښتانه ځملي خپله ديني او پښتني وظيفه بايد پر ځای کړي، بيا د کېدلو او نه کېدلو مسوول يې نه دی ځکه چې هغه د خدای په قدرت کې دی، هر زده کړی ځلمی، هر حساس پښتون، په خپل کاله کې، په خپلې کورنۍ کې، د خپلو دوستانو، عزيزانو سره، د خپلو ګاونډيانو سره، په دېرو او ډېو کې په هرې ډلې کې د خپل چم ګاونډ او خپلو کليوالو سره په جوماتونو کې، په ودونو کې، په هرې ټولنې کې ښايي چې د پښتو مرکه جوړه کړي، چې کومه خپه پښتو ده او کومه پښتو نه ده څه پښتونواله ده او څه بې پښتوګي، پخوانۍ پښتو زموږ څنګه وه؟ او اوسنۍ بې پښتوګۍ له کومه شوه؟ نور له کومه راغله څنګه راغله، څنګه پاتې شوه د هغو لړکي څنګه را باندې غښتلي شول؟ لړکي ولي ښاغلي شول؟ پښتانه ولي نتلي شول؟ پښتو به کله را وګرځي؟ څنګه به را وګرځي، څوک به يې را وګرځوي؟ د نورو پېښې څنګه پرېږدو څنګه به ترې لاس واخلو؟ د پښتو او پښتونوالۍ په ساتنه او راګرځوني کې د هر پښتانه وظيفه څه ده؟ دا د هر پښتون وظيفه ده چې تنې دي وشکوي، منډې دې ووهي، هاند به کوي، ځان به وژني او پښتو به ګرځوي، څوک چې څه ليکلی شي په اخبارونو کې، په مجلو کې دې مقالې وليکي دا لازمه نه ده چې خورا لوړه ادبي مقاله دې وي. نه! د چا چې څه زده وي هر څه او هر څه چې ليکلی شيو هغه دې وليکي د پښتو غږ دې وکړي او خپل خيال دې ښکاره او خپل اخلاص دې څرګند کړي. څوک چې کولی شي په ټولنو کې، په راډيو کې دې وويناوې وکړي، کتابونه دې په پښتو واړوي، که پښتو سره پښتو ونه شي پښتو تللې او پښتانه هم د همدغه له امله وږي، تږي، بربنډ، بې کوره، خوار- زار، سپک، نتلي او څه وي.

موږ خو هم خاوره لرو، اوبه لرو، غرونه لرو، رغونه لرو، ډاګونه لرو، ځنګلونه لرو او په نورو ولسونو، وطنونو کې هم همدغه وي. نه بل څه، بلکې زموږ د ملک استعداد پر ډېرو ملکونو زيات دی، زموږ په غرونو کې هر ډول او خورا ډېر د رنګونه) معدنونه) دي، چې په بل ملک کې نه مينده کيږي؟ ککرۍ لرو، ماغزه لرو، لاسونه لرو، پښې لرو، نو ولې وږي يو، تږي بربنډ يو؟ مملکت لرو، نفوس لرو، مفاخر، تاريخ، دولت، حکومت، استقلال هم لرو، نو ولي خوار يو، نتلي يو، رټلي يو، سپک يو، ورک يو، دا ځکه چې پښتو نه لرو، پښتونواله نه لرو، هر څه رانه خلکو تالا کړي، وږي دي او وږي يې، کار کوو د بل دپاره، ځانونه وژنو د بل دپاره، وطنونه ګټو د بل دپاره، خپل خپلوان او وروڼه، عزيزان، خپل مشران، خپل کشران سپکوو او وژنو د بل دپاره، ولې؟ ځکه پښتو نه شته، پښتونواله نه شته، خلک خپل شته والی ساتي، خپل نفوس ډېروي، خپله ډله لويوي، د خپل ولس غم کوي، خپلو ورو ته ډوډۍ پيدا کوي، خپل لغړ پټوي، خپلو بې کور ته کور جوړوي، خپلو وزګارو ته کار مينده کوي، خپل وطن ودانوي، خپل واړه روزي، خپل وران اخلاق سموي، خپل علم، خپل صنايع ډېروي، خپل مدنيت لوړوي، د خپل کام د عزت د ساتنې دپاره هاند کوي، مګر زموږ وجود ټوټې- ټوټې دی، په غونډولو کې يې نه يو، بلکې د بل چا په ټونګ په دا کې يو، چې لا يې هم په وړو وړو برخو او ټوټو ووېشو، پښتني شته والی نشته او نه يې غواړو، د نفوسو ډېروالی مو څه کوې چې په لړوالي کې يو، د تربګنۍ، ګوندۍ او څه او څه په نامه د پردو په ټونګ سره وژنو، خپله ډله وړوو، خپل نفوس لږوو، د ولس غم مو نشته د هر چا سر د ځان غم دی او د هيچا سره د بل غم پيدا نه شو. د کوم وږي په لاس کې که څه روټه يا سوکړک وي هغه هم ترې اخلو او لا يې پسې وږي کوو. لغړو ته جوړانګې هم نه پرېږدو، خلک له ګنډرو هم شړو، وزګارو ته کار مينده کول څه کوې چې لا د خلکو نه کار اخلو او د کار خلک وزګاروو، وطن دومره ودان نه شو لکه چې وران شو. د ورو روزنه نشته، د خلکو بد اخلاقي سمول لا پرېږده چې سم اخلاق مو وران کړل. علم نشته، صنايع نشته، خپل مدنيت پسې نه ګرځو، خو د اروپا مدنيت د شپې او ورځې ستايو، دغه په موږ کې فضيلت دی، خپل کام ته عزت ورکول او درنول څه کوې بلکې د شپې او ورځې د دوی په بې پتې او سپکوالي پسې يو، پالنه نشته، خواخوږي نشته، څه نشته څه نشته... هيڅ هم نشته، مشران ځان له دي، موږ ځان له يو، ولې؟ ځکه چې پښتو نشته پښتونواله نشته.

خبره لنډه کړم چې د پښتنو دپاره که پښتو او پښتونواله نه وي، هيڅ به هم نه وي، اروپايي توب او نور هيڅ هم زموږ په درد نه خوري او يو هم زموږ د دردونه نه دوا کوي. زموږ د ټولو دردونو دوا، د درستو خوږو علاج همدغه يوه نسخه ده، چې هغه هم پښتو او پښتونواله ده، زموږ

د ټولو پرهارونو ملهم همدغه یو ملهم دی، چې پښتو ده زموږ د ژوندانه، زموږ د کارونو، زموږ د دوارو نړیو د سعادت دپاره همدغه یو پروګرام او کړنلاره ده، چې هغه هم پښتو او پښتونواله ده، بیا وایم چې که چېرې زموږ ځلمي د نورو پېښې ونه کړي او نورو پسې لاړ نه شي، وړاندي وروسته وګوري، پښتو او پښتنواله ولټوي، مینده یې کړي، ټینګه یې کړي او د پښتو او پښتونوالي تلقین او تبلیغ خپله وظیفه وګڼي، هاند او جدیت وکړي، د بې پښتوګۍ په مخکي کلک ودرېږي، مخه یې ونیسي خدای ته هیله ده چې به پښتانه ژر د دغي بدحالۍ څخه ووځي.

زه خو پخپله د پښتو د مینانو او د پښتنو دربنتینو چوپړیو (خادمانو) ځني یم، ما د پښتو او پښتونوالي په رابرسېره کولو او د پښتنو په خدمت کي هغومره هاند کړی دی، څومره چې مي له واکه او توانه کېده او کېدای شو، ګمان نه کوم چې بل چا دي دغومره کړي وي. په دغي لاري کي له ډول ډول ګرانو سره هم مخامخ شوی یم، چې شرحه یې امکان نه لري، ټول مي ځغمل او ځغمم یې، که هر چا دغومره کړي وای پښتو به اوس را ژوندۍ وه او که هر څوک دغومره هاند وکړي ډېره ژر به ژوندۍ شي او تللې پښتو به هم بېرته راوګرځي او پښتانه به له دغي بدحالۍ نه ووځي. که خدای کول موږ خپله برخه کړې، خپل وار مو تېر کړی او لاره مو هم پښتنو ته ښودلې او پرانیستې ده او پر نورو ده چې ډګر ته راووځي وړپسګې شي او خپله برخه کار وکړي، که څه هم ما اوس هم د پښتو او پښتنو د خدمت نه بشپړ لاس نه دی اخیستی اوس هم د موجوده شرایطو او خپله توانه سره سم هغومره مې چې له واکه کېږي او په هغه ډول چې کېدلای شي کوم یې او تر مړینې پوري به هم لاس وانه خلم ځکه چې پښتون یم، پښتو د پښتنو د ژوندانه او مړینې مسئله او خبره ده، رښتیا هم دغه ده چې هر پښتون چې د ځان او درستو پښتنو، پښتني ژوند یعنې د پت، شرافت او سرېتوب ژوند غواړي نو هغه بې له پښتو کېدای نه شي. که پښتو منځ کي نه وي د پښتنو ژوند به د نوکرانو ژوند وي هسي ساه ښکل راښکل او خواړه څکه، ښنه، که څوک ژوند بولي نو دغسي ژوند خو ځاروي هم لري. هرڅوک چې پښتون او په رښتیا سره د پښتنانه زوی وي، نو هرو مرو به پښتو او پښتونواله غواړي او د زړه له کومي څه به ورسره مینه او محبت لري، خپله ساه به یې بولي او خپل ژوند به ورپوري تړلی ګڼي، ښایي چې هر پښتون د پښتنو او بالوسیله د پښتنو دپاره مادتاً او معناً په هري لارې او په هري وسیلې چې کولای شي خدمت وکړي، په دغي چاري کي د حیثیت ملاحظه مورد نه لري زما خپل چُرت دغه دی چې د پښتانه سړي حیثیت په پښتو کي او د پښتو او د پښتنو په چوپړولو (خدمت) کي دی د اشخاصو عزت او حیثیت د ټولۍ او ولس د عزت او هیثیته سره تړلی دی. که ولس عزت او حیثیت درلود نو د هغه ولس هر سړی به هم د عزت او حیثیت خاوند وي او که ولس عزت او حیثیت نه درلود، نو د هغه ولس افراد به څه عزت او حیثیت ولري؟ عزت او حیثیت په ډېر او ښه خوراک، په ډېر او ښه څښاک په ډېر عیش او عشرت د ډېرو سازونو او سندرو او راډیوګانو په اوریدلو، د ډېرو تیاترونو او سینماوو په لیدلو او په نمریو او جامو په ډېرو عطرونو او لونډورو، په ښو ماڼیو، کوټیو د ګړندو ګاډو په سورلۍ نه دی، عزت او حیثیت په دې کي نه دی چې سړی په هره لار چې وي په سود وي، په غلا وي، په جبر او ظلم وي، په تالا وي، په تجارت وي، پیسې وګټي، عزت او حیثیت په لویې، غرور، عنوان، لقب او منصب نه دی او نه د مېز ناستې او د خوشامندګرو خوشامند او چاپلوسیو ته عزت ویل کېږي. دا عزت نه دی چې ټیټ خلک او د غرض خاوندان، چا ته ملک، خان، سردار، بادار او څه او څه ووایي او په دروغو خبرو او هغو ستاینو یې وستایي، چې په ده کي نه وي. لکه چې ناپوه په پوهه، جاهل په علم، ظالم په عدالت، بخیل په سخاوت، بې زړه په زړورتوب، بې دیانت په دینداری او دیانت پناهۍ وستایي او فاسق ته ولي الله ووایي، عزت او حیثیت په دغه هم نه دی چې څوک خپل ځان غټ سړی وبولي، د خپل دروندوالي د وقار، ساتني دپاره ځانله چېرته ناست وي، ډېر نه وځي، چیرته نه ګرځي او که وګرځي هم ځانله به ګرځي سر به یې کښته اچولی وي او چا ته به نه ګوري، نه به چا ته سلام اچوي نه به د چا سلام اخلي او که په چا سلام اچوي یا یې اخلي، هغه هم په ډېره استغنا او لویې وي او د سر او سترګو په اشاره به وي، دا څه عزت او لویي نه ده چې څوک له چا سره لاره چاره ونه لري، له چا سره دوستي عزیزولي تګ راتګ، ناسته ولاړه ونه کړي، د چا په غم ښادي کي شریک نه شي، د ناروغو پوښتنه ونه کړي چا ته بې ګټي یوه پیسه پور ورنه کړي، یا د چا یو کار روان نه کړي څوک ځان ته پرې نږدي او که کوم وخت کي څوک ورشي او د ناکامه ورسره وګوري نو بې خونده روغبړ او بې خونده مرکه ور سره وکړي، په استغنا سره په مثقالۍ تلي تللي او په سوهان سوهان کړي، څو رسمي خبري وکړي د هر څه په نسبت بد بیني ښکاره کاندي، د هر چا او هر څه نه بېځایه شکایتونه وکړي او ټول چُرت یې د ځان په ډاب مصروف وي... څوک چې په دغه چُرت کي وي هغه تېر وتلی دی او داسي کسانو ته د عزت خاوندان نه شو ویلی.

له پښتو سره زما مرسته په حیثیت او رتبه پوري څه اړه نه لري او که څوک دا خیال کوي اشتباه به کوي، که زما صحیه احوال ښه وای نو په دغه مهال کي چې رسمي چاري هم را ترغاړه نه دي او ډېې مي ترې سپکې دي، د پښتو په لیکلو کي به مي هم له پښتو ټولني سره مرسته کړې وای. ګرانو پښتنو ته څه لیکل د دوی سره خواله کول، د زړه خوږ ویل، حال احوال بیانول، د ولس او وطن څنګوالی ډګر ته ایستل، وړاندي وروسته ته، پښتو او پښتونوالي ته د ځلمو پام کول، سمې او کږې ورښودل، کوکي سوري ویل، شور او غلبلې کول، په ژړا ژړل او په دغي ذریعې د پرهارژلي زړه غمونه سپکول له پښتو ټولني سره مرسته نه ده او پر تاسو ښېګڼه اړول نه دي، بلکي خپله انساني، اسلامي او پښتني وظیفه پر ځای کول دي. مګر ارمان دی چې د علمي او قلمي استعداد د لږوالي بیا په تېره د روغتیا د نابشپړوالي له کبله په

اخباراتو او مجلاتو کي د مقالو د ليکلو نه يم. تاسي ومنئ چي دغه مي هم په خورا زيار ليکلی دی په وروستي کي نه پوهېدم چي څه مي ليکلي او څه ليکم؟
نو د دغه دپاره چي ستاسو د ځلمو غږ خوشي لار نه شي، دغه مي وليکه خدای دي وکړي چي پدل (تاثير) وکړي، بيا هم که چيري شرايطو مساعدت وکړ او خپل توان مي وليد په دغي کي به هم هاند وکړم، که خدای کول.

په وروستي کي د پښتو ويښو ځلمو ته د لوی خاوند نه توفيقونه غواړم، چي ديني او پښتني ځلو او اساساتو سره سم، د پښتو او پښتونوالۍ او پښتنو او پښتو نيانې دپاره هغسي خدمتونه وکړي، چگي لوی خاوند او د ده استاځي (ص) او د پښتنو مړي- ژوندي درست ترې خوښ او راضي شي. نور نو ځان تاسي پښتانه، پښتو او پښتونواله او پښتونيانه او درستي چاري په لوی مهربانه خدای سپارم.